

บทที่ 5

บทสรุปและบทวิเคราะห์

บทสรุป

จากการศึกษาข้อมูลที่เสนอมาทั้งหมด ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมจะ เห็นได้ว่าศาสตราจารย์บุญชนะ อັตถากร ได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากบ้างน้อยบ้าง อยู่ในสถาบันฝ่ายนิติบัญญัติและสถาบันฝ่ายบริหาร (คณะรัฐมนตรี) สถาบันทั้งสองดังกล่าวนี้เป็น 2 ใน 3 สถาบันที่สำคัญยิ่งในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย ซึ่งจะขอจำแนกกล่าวสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. บทบาทในฐานะนักวิชาการ และอาจารย์ในมหาวิทยาลัย คำว่า "นักวิชาการ" ในที่นี้หมายถึง บุคคลซึ่งได้รับการศึกษาอย่างดีในทางใดทางหนึ่ง มีความคิดเห็นในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เป็นผู้ที่เขียนหนังสือ สอนในมหาวิทยาลัย มีความเป็นอิสระทางด้านวิชาการ และไปทำหน้าที่ในทางการเมืองด้วย เมื่อพิจารณาจากหลักการดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ศาสตราจารย์บุญชนะ อັตถากร นั้นเป็นบุคคลหนึ่งซึ่งได้รับการศึกษาอย่างดีทั้งในประเทศ และ ต่างประเทศทั้งในด้านกฎหมาย เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ บริหาร พุทธศาสน์ ตามลำดับ มีบทบาทที่แสดงความคิดเห็นในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ต่อสาธารณชนอยู่ตลอดเวลา ซึ่ง เห็นได้ชัดเจน เมื่อศาสตราจารย์บุญชนะได้รับความสนใจจากวงกว้างๆ ทั้งในรูปของการเชิญ อภิปรายทั้งในประเทศและต่างประเทศ การให้สัมภาษณ์หรือการรับเชิญให้ไปบรรยายแก่นักศึกษา หลักสูตรต่างๆ เสมอ ทั้งในระดับมหาวิทยาลัยจนถึงระดับสถาบันการศึกษาหลักสูตรเฉพาะชั้นสูง เช่น วิทยาลัยการทัพบก วิทยาลัยการทัพเรือ วิทยาลัยการทัพอากาศ วิทยาลัยป้องกัน ราชอาณาจักร (วปอ.) แสดงความคิดเห็นในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอยู่เสมอ

นอกจากนี้ก็ยังเขียนหนังสือทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษเป็นเล่ม ซึ่งมีจำนวนถึง 63 เล่ม บทความต่างๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษอีกกว่า 400 เรื่อง อีกทั้งเคยเป็นอาจารย์สอนหนังสือในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตลอดจนมีความเป็นอิสระ (independent) และยุติธรรม (fair) ทางด้านวิชาการ ที่แสดงความคิดเห็นตามหลักวิชาการอยู่เสมอ อีกทั้งทำงานทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2501 ในสมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ 2 สมัย (สมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศสหรัฐอเมริกา สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ สมาชิกสมัชชาแห่งชาติ วุฒิสมาชิก รองประธานสภานิติบัญญัติ รองประธานวุฒิสภา และยังคงดำรงตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 ถึงปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรีไทย คนที่ 17 และในปัจจุบันดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคชาติพัฒนาและเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครราชสีมา ทำให้ทราบว่าในทรรศนะของท่านอดีตนายกรัฐมนตรีมีความคิดเห็นว่า ศาสตราจารย์บุญชนะ ยึดถาวร นั้นเป็น "นักวิชาการ" สอดคล้องกับความคิดเห็นของนายมารุต บุณนาค ประธานรัฐสภา และประธานสภาผู้แทนราษฎร, พลเอกสิทธิ จิรวโรจน์ วุฒิสมาชิก, นายบุญเพ่ง ทองสวัสดิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดลำปาง, นายสวัสดิ์ คำประกอบ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครสวรรค์, ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดกรุงเทพมหานคร, พล.ต.จำลอง ศรีเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดกรุงเทพมหานคร, นายประจวบ ทองอุไร นักหนังสือพิมพ์อาวุโสแห่งสยามรัฐ, นายอัศศิริ ธรรมโชติ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์สยามรัฐ, นายชัชวรินทร์ ไชยวัฒน์ ผู้อำนวยการนิตยสาร อาทิตย์-ข่าวพิเศษ ศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย, นายพิชัย วาศนาสง และนายสมิคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย ก็เห็นว่า ท่านเป็นนักวิชาการที่ทำงานด้านการเมืองแน่นอน...

การศึกษาบทบาททางการเมืองของศาสตราจารย์บุญชนะ อັดถากกร จะเห็นได้ว่า ศาสตราจารย์บุญชนะ อັดถากกร เป็นคนหนึ่งที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อระบบการเมืองของไทย สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นอย่างมาก ในการปฏิวัติเมื่อ 20 ตุลาคม 2501 ซึ่งเป็นการปฏิวัติครั้งที่ 2 ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้น มีนักวิชาการที่มีชื่อเสียงในยุคนั้นได้รับเชิญจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้เข้าร่วมงานพัฒนาประเทศเป็นจำนวนมาก

ศาสตราจารย์ บุญชนะ อັดถากกร ก็เป็นผู้หนึ่งที่ได้มีบทบาททางการเมืองในยุครัฐบาล จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และยุครัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร มากตามลำดับ และเนื่องจาก ศาสตราจารย์บุญชนะ เป็นคนหนึ่งที่เป็นคนขยันทำงาน ชอบศึกษาค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ ศาสตราจารย์บุญชนะจึงมีโอกาสสร้างชื่อเสียงทางการเมือง ในหมู่นักวิชาการได้ดีกว่านักวิชาการหลายคน ศาสตราจารย์บุญชนะแสดงบทบาททางการเมืองโดยเปิดเผยในครั้งเข้าดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติครั้งแรก ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

อาจจะกล่าวได้ว่าศาสตราจารย์บุญชนะ เป็นนักวิชาการที่ทำงานการเมืองที่ประสบความสำเร็จมากคนหนึ่ง ทั้งนี้ อาจพิจารณาได้ว่าเนื่องจากศาสตราจารย์บุญชนะเข้าดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ 2 สมัย ความขยัน ความซื่อสัตย์สุจริต ความคิดก้าวหน้า และความพยายามที่จะดำเนินแนวนโยบายการพัฒนาการเศรษฐกิจตลอดจน บุคลิกภาพ ความสามารถส่วนตัวของศาสตราจารย์บุญชนะ เป็นผลให้ศาสตราจารย์บุญชนะได้รับความสนับสนุนจากผู้นำทางการเมืองหรือนายหนึ่งผู้ครองอำนาจรัฐาธิปัตย์แต่ละยุคแต่สมัย ตลอดจน ช่วยสร้างชื่อเสียงให้แก่ประเทศชาติตลอดมา การมีบทบาททางการเมืองของศาสตราจารย์ บุญชนะ อັดถากกร ในตำแหน่งต่างๆ กัน อาจจะเป็นแนวคิดของผู้ที่สนใจในทางวิชาการในการเมืองไทยที่จะใช้เป็นกรณีศึกษา (case study) เปรียบเทียบกับบุคคลอื่นในยุคประชาธิปไตย กาลังพัฒนาไปเป็นลำดับหรือเป็นขั้นๆ ตลอดมาในอดีตและที่จะเป็นไปในอนาคต เพราะไม่มีใครจะสามารถคาดเดาร้อยเปอร์เซ็นต์ว่าจะไม่มีปฏิวัติรัฐประหารในอนาคต ข้อนี้อาจจะเปรียบเทียบกับประเทศในลาตินอเมริกา ซึ่งมีนักประชาธิปไตยที่อยากจะให้ประเทศของตนเป็นประชาธิปไตย

แต่การปฏิวัติรัฐประหารก็เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวตลอดมากกว่า 100 ปีแล้ว

นอกจากนั้นการศึกษาบทบาททางการเมืองของศาสตราจารย์บุญชนะ อັดถากร โดยให้ศาสตราจารย์บุญชนะ อັดถากร เป็นศูนย์กลางพร้อมกับศึกษาเหตุการณ์ทางการเมืองไทย นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา จะเห็นได้ว่าเกิดการปฏิวัติรัฐประหารมากมายถึง 21 ครั้งสภาพทางการเมืองก็เปลี่ยนไปเรื่อย ศาสตราจารย์บุญชนะก็มีส่วนร่วมในกระบวนการเมืองของประเทศไทยหลายครั้งหลายหน ดังเช่น

1. รัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490 คณะรัฐประหารที่ทำการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลสมัยพลเรือตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ครั้งนั้น มีพลโทหลวงชำนาญยุทธศาสตร์หรือต่อมาเป็นจอมพลผิน ชุณหะวัณ นั้นเองเป็นหัวหน้า และมีพลโท หลวงกาจสงครามหรือกาจ เก่งระดมยิง เป็นรองหัวหน้า เมื่อยึดอำนาจเสร็จแล้ว หลวงกาจสงครามซึ่งเคยเป็นอธิบดีกรมตุลาการ และเคยเป็นผู้บังคับบัญชาของศาสตราจารย์บุญชนะมาก่อน ได้มาเชิญให้ศาสตราจารย์บุญชนะไปเข้าร่วมทำงานทางการเมืองด้วย แต่ศาสตราจารย์บุญชนะได้ตอบปฏิเสธไป เพราะกำลังมีปัญหาเกี่ยวกับกระทรวงการคลัง

2. การปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 มีทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ค่ายาวจ และพลเรือน โดยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้า เรียกชื่อคณะตนเองว่าคณะปฏิวัติยึดอำนาจจากพลเอก ถนอม กิตติขจร ใช้กฎอัยการศึกและยกเลิกรัฐธรรมนูญ ยกเลิกพรรคการเมืองปี 2498 ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองใหม่ พ.ศ. 2502 โดยมีมาตรา 17 เป็นอำนาจเด็ดขาดของนายกรัฐมนตรี ประกาศใช้กฎอัยการศีกนานที่สุดถึง 7 ปี มีสภาร่างรัฐธรรมนูญทำหน้าที่รัฐสภายาวนานที่สุดหลังจากการปฏิวัติแล้วจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้แต่งตั้งให้ศาสตราจารย์บุญชนะเป็นกรรมการวิจัยในกองบัญชาการคณะปฏิวัติ ซึ่งขณะนั้น ศาสตราจารย์บุญชนะยังเป็นข้าราชการประจำอยู่ กล่าวคือเป็นอาจารย์ประจำที่คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ถูกคำสั่งของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งในขณะนั้นเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในแผ่นดินหรือผู้มีอำนาจรัฐาธิปัตย์สั่งให้เข้าไปร่วมปฏิบัติราชการก็ต้องเข้าไป ซึ่ง

ในช่วงระยะเวลาที่จอมพลสฤษดิ์ได้เชิญนักวิชาการมาร่วมงานด้วยเป็นส่วนมาก เช่น ม.ล.เดช สนิทวงศ์ พระประกาศสหกรณ์ นายเล้ง ศรีสมวงศ์ นายทวี บุญยะเกตุ นายบัว อึ้งภากรณ์ ฯลฯ นักวิชาการเหล่านี้ก็ไม่มีใครปฏิเสธที่ต้องทำงานให้คณะปฏิวัติ โดยเห็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ เป็นสำคัญ

3. การรัฐประหารหรือการยึดอำนาจที่ไม่ประสบความสำเร็จ เมื่อวันที่ 1-3 เมษายน 2524 โดยพลเอกสอห์น จิตรปฎิมา เป็นหัวหน้ามีทหารกลุ่มยังเติร์กเป็นกำลัง ศาสตราจารย์ บุญชนะ อัดถาวร ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการฝ่ายเศรษฐกิจด้วย แต่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีได้กราบบังคมทูลเชิญพระมหากษัตริย์และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถไปประทับอยู่ที่กองทัพภาค 2 จังหวัดนครราชสีมา ๙ วิชาญตอบโต้กัน โดยต่างฝ่ายก็อ้างยึดอำนาจได้แล้วเพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อเข้าฝ่ายตน ในที่สุดฝ่ายกบฏยอมจำนน การก่อการครั้งนี้มีฉายาว่าเมฆาฮาวาย ต่อมาหลังจากนั้นอีก 3 เดือน ก็มีประกาศนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ยึดอำนาจเมื่อ 1-3 เมษายน 2524 ทั้งหมด

4. รัฐประหาร เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 โดยมีพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ เป็นหัวหน้า พลเอกสุจินดา คราประยูร พลอากาศเอกเกษตร โวจนนิล พลเรือเอกประพัฒน์ กฤษณะจันทร์ เป็นรองหัวหน้า เรียกชื่อคณะตนเองว่า "คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ" เข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้สำเร็จ ศาสตราจารย์บุญชนะได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานที่ปรึกษาของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (ต่อมาเปลี่ยนเป็นสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เรียกชื่อย่อว่า สภา รสช.) โดยศาสตราจารย์บุญชนะไม่ทราบล่วงหน้ามาก่อน

ดังที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า นับจากการปฏิวัติปี พ.ศ.2501 เป็นต้นมา เมื่อเกิดมีการปฏิวัติรัฐประหารขึ้นมากครั้งใด ศาสตราจารย์บุญชนะ อัดถาวร ก็จะเป็นคนหนึ่งที่ได้รับความเชิญให้เข้าร่วมด้วยตามผู้มีอำนาจรัฐาธิปัตย์ในขณะนั้นสั่งอยู่เสมอ จากหลักฐานที่ปรากฏ ไม่ใช่เป็นการที่ศาสตราจารย์บุญชนะเสนอตัวเข้าไปเอง การปฏิวัติรัฐประหารเกือบทุกครั้งก็เป็นเช่นนี้ อาจจะ

กล่าวได้ว่าเพราะศาสตราจารย์บุญชนะ เป็นนักวิชาการที่ปฏิบัติให้ความเชื่อถือในความรู้อ ความสามารถ ผู้มีอำนาจในแต่ละยุคแต่ละสมัยนั้นจึงต้องการใช้นักวิชาการไปร่วมทำงานด้วย

บทบาทในการเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย

อีกบทบาทหนึ่งของศาสตราจารย์บุญชนะ ชัดถาก คือการเป็นอาจารย์ผู้ให้การศึกษา แก่บรรดานิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการศึกษา วิชารัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารการเงินและการคลัง เช่น ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองสมัยนั้น ได้สอนถึง 3 คณะ คือ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ และคณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชีอีกด้วย ตลอดจนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รวมทั้งสถาบันการศึกษาในระดับอื่นๆ ที่ศาสตราจารย์บุญชนะได้รับเชิญไปบรรยายหรือเข้าร่วมอภิปรายเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าจากการที่ศาสตราจารย์บุญชนะได้นำประสบการณ์ของตนไปถ่ายทอดให้แก่บรรดานิสิต นักศึกษา อาจารย์กับทั้งได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น คำวิพากษ์วิจารณ์ในรั้วของบรรยาภาศทางวิชาการของมหาวิทยาลัยทั้งในและต่างประเทศ ที่ศาสตราจารย์บุญชนะได้เดินทางไปต่างประเทศบ่อย ๆ ทั้งในฐานะรัฐบาล และในฐานะเอกชนนี้เอง ได้มีส่วนทำให้ศาสตราจารย์บุญชนะได้มีโอกาสพัฒนาบทบาทและความคิดของตนให้ก้าวขึ้นไปสู่การศึกษาปัญหาของสังคมและระบบการเมืองมากขึ้น

จึงเห็นได้ว่างานทั้งหมดที่ได้มีโอกาสแสดงบทบาททางการเมืองตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน นั้น สำเร็จจากการเป็นอาจารย์ จากที่ไปสอนอยู่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองสมัยนั้น ซึ่งถ้าศาสตราจารย์บุญชนะไม่เป็นอาจารย์ในครั้งนั้นแล้ว ก็คงไม่มีโอกาสไปแสดงบทบาททางการเมืองอันหลากหลายนั้นได้เลย นับเป็นการนำเอาความรู้ที่ท่านใช้ที่ท่านสอนไปปฏิบัติให้เกิดผลเพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติโดยแท้

2. บทบาทในฐานะเป็นนักการเมือง (สมาชิกสภานิติบัญญัติ, รัฐมนตรี) และเอก

อัครราชทูต

การเป็นนักการเมืองของศาสตราจารย์บุญชนะ อັตถการ นั้น แม้มิได้มาจากพรรคการเมืองพรรคหนึ่งพรรคใด และมีได้มาจากสมาชิกที่รับเลือกตั้งเข้ามาก็ตาม แต่ศาสตราจารย์บุญชนะเข้ามาตามกลไกระบบการเมืองของไทยในยุคนั้น ๆ

จากการศึกษามาได้พบว่า ศาสตราจารย์บุญชนะ อັตถการ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภาต่าง ๆ ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2502 ศาสตราจารย์บุญชนะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ สมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีอำนาจสูงสุดในการปกครองแผ่นดินในช่วงเวลานั้น ศาสตราจารย์ บุญชนะ อັตถการ เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมเป็นกรรมการวิจัยคนหนึ่งที่ซึ่งมีพลเอกเนตร เขมะโยธิน เป็นประธานกรรมการในกองบัญชาการของคณะปฏิวัติ การที่ได้รับการแต่งตั้งจากจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ให้เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ก็คงเป็นไปตามที่จอมพลสฤษดิ์ ได้แต่งตั้งนักวิชาการคนอื่น ๆ ให้เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญในคราวเดียวกันนั่นเอง เพื่อสนับสนุนให้ทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญและนิติบัญญัติด้วย ซึ่งศาสตราจารย์บุญชนะ อັตถการ ก็ได้ปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญอย่างเต็มที่ โดยพิจารณาได้จากรายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งปรากฏว่าศาสตราจารย์บุญชนะได้ฉายแววของการเป็นนักการเมืองให้ปรากฏ จนกระทั่งในที่สุดในปี พ.ศ. 2506 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้แต่งตั้งให้ศาสตราจารย์บุญชนะเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ และได้เป็นต่อเนื่องถึงสมัยจอมพล ถนอม กิตติขจร จนกระทั่งถึงปลายปี 2510 ศาสตราจารย์บุญชนะ ก็ได้รับแต่งตั้งให้ไปเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศสหรัฐอเมริกาต่อถึงปี พ.ศ. 2512 แล้วจอมพลถนอมสั่งให้บินตรงกลับมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ ถึงปี 2514 แต่แล้วจอมพลถนอมก็ปฏิวัติตัวเอง เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2514 ศาสตราจารย์บุญชนะ จึงได้พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจไปในปีนั้น

เอง แต่ก็ได้รับแต่งตั้งจาก จอมพลถนอม กิตติขจร อีก ให้เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติในปี พ.ศ. 2515 จนกระทั่งปี พ.ศ.2516 นับเป็นบทบาททางการเมืองที่ต่อเนื่องกันยาวนานถึง 10 ปีเศษ

ศาสตราจารย์ บุญชนะ ฮัตถการ ดำรงสถานภาพกรรมการวิจัย สมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนุญ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ สมาชิกวุฒิสภา นักวิชาการ ข้าราชการประจำ นักการเมือง ที่มีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมากขึ้นดังที่กล่าวมาแล้ว สภาพเช่นนี้ก็ได้ดำเนินไปเรื่อยๆ จนเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ขึ้น บทบาทของศาสตราจารย์ในฐานะสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติในฐานะนักการเมืองจึงหมดลงไปพร้อมกับการล่มสลายของรัฐบาล จอมพลถนอม กิตติขจร เมื่อ 15 ตุลาคม 2516

ต่อมาเมื่อ อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ได้เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีพระราชทาน หลังเกิดเหตุการณ์ "วันมหาวิปโยค" แล้ว ก็ได้แต่งตั้งให้มีสมาชิกแห่งชาติขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเมืองไทย จำนวน 2,346 คน และให้สมาชิกเลือกกันเองให้เหลือเป็นสมาชิกนิติบัญญัติแห่งชาติ เพียง 299 คน ศาสตราจารย์ บุญชนะ ฮัตถการ ก็ได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติด้วยเป็นลำดับที่ 25 และในเวลาต่อมาก็ได้รับเลือกเป็นรองประธานสภานิติบัญญัติ โดยมีศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย เป็นประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และในปี พ.ศ. 2519 ศาสตราจารย์บุญชนะได้ลาออกจากสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติลงไปสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร จังหวัดร้อยเอ็ด แต่ไม่ได้รับการเลือกตั้งทั้งบทบาททางการเมืองของ ศาสตราจารย์บุญชนะ ในช่วงนี้ก็ลดลง ศาสตราจารย์บุญชนะ กลับมาเป็นอาจารย์สอนหนังสืออีก เช่นเคยที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในยุครัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เมื่อมีการปฏิบัติแห่งของกลุ่มทหารยังเด็ก เมื่อ 1 เมษายน 2524 นั้น ศาสตราจารย์บุญชนะ ฮัตถการ ถูกหมายจับข้อหากบฏต่อราชอาณาจักร ในฐานะผู้อำนวยการฝ่ายเศรษฐกิจ ของคณะปฏิวัติ

ในยุครัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ศาสตราจารย์บุญชนะ อัดถาวร ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นวุฒิสมาชิก และได้รับเลือกตั้งให้เป็นรองประธานวุฒิสภา (ปี 2532-ปี 2534)

ในยุคคณะ รสช. ซึ่งยึดอำนาจจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ศาสตราจารย์บุญชนะได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานที่ปรึกษาคณะ รสช. และต่อมาได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พร้อมกับได้รับเลือกตั้งให้เป็นประธานคณะกรรมการ การต่างประเทศ ส่วนทางรัฐบาลนั้น รสช. ได้แต่งตั้งนายอานันท์ ปันยารชุน ซึ่งเป็นที่ปรึกษาคนหนึ่งของ รสช. เป็นนายกรัฐมนตรี

ในยุครัฐบาลพลเอก สุจินดา คราประยูร วุฒิสภาได้เสนอแต่งตั้งศาสตราจารย์บุญชนะ อัดถาวร เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ

ในยุครัฐบาลนายชวน หลีกภัย ศาสตราจารย์บุญชนะก็ยังคงเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญอยู่ และยังเป็นกรรมการร่างกฎหมายของคณะกรรมการกฤษฎีกา ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายของรัฐบาล โดยได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานกรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 1

ดังที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงการมีความรู้ความสามารถทางวิชาการ และความมีประสบการณ์สูงของศาสตราจารย์บุญชนะนั้น เป็นที่ยอมรับของผู้มีอำนาจปกครองแผ่นดินเกือบทุกยุคทุกสมัยตลอดมา จึงทำให้ศาสตราจารย์บุญชนะได้มีโอกาสแสดงบทบาททางการเมือง ในฐานะต่างๆ กัน ตามบุคลิกภาพของผู้นำแต่ละยุคแต่ละสมัย

3. ศาสตราจารย์บุญชนะ อัดถาวร มีแนวความคิดแบบใด

ตามที่กล่าวมาในบทที่ 1 ที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ว่า โดยที่คนส่วนใหญ่ย่อมมีพื้นฐานจิตใจและความคิดอ่านเอนเอียงไปในทางใดทางหนึ่งนั้น การวิจัยในบทนี้จึงมุ่งพิจารณาศึกษาจากบทบาททางการเมืองของศาสตราจารย์บุญชนะ อัดถาวร ที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด เป็นคำตอบว่า เป็นนักวิชาการที่มีแนวความคิดแบบใด เป็นแบบอนุรักษนิยมจริงหรือไม่ โดยพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

1. การที่จะลงความเห็นว่าคุณคนใดเป็นนักอนุรักษ์นิยม (conservationist) หรือเสรีนิยม (liberalist) หรือสังคมนิยม (socialist) หรือคอมมิวนิสต์ (communist) นั้น ผู้ลงความเห็นควรจะทำความเข้าใจถึงสัทธิทั้งสี่นั้นพอสมควรเสียก่อน

2. การทำความเข้าใจว่า สัทธิใดเป็นอย่างไรก็ต้องมองดูความคิด และการดำเนินการหรือการปฏิบัติของคุณคนนั้นทั้งในทางการเมือง การเศรษฐกิจ การสังคม วัฒนธรรม และศาสนาด้วย นอกจากนั้นก็ดูแนวโน้มของคุณคนนั้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาวด้วย

3. สัทธิอนุรักษ์นิยม นั้นชื่อก็บอกอยู่แล้วว่า เป็นการอนุรักษ์หรือรักษาของเก่าไว้ กล่าวคือ

3.1 ในทางการเมือง นักอนุรักษ์นิยมจะอยากทำให้ประมุขของประเทศเป็นกษัตริย์ เพราะเป็นประเพณีเช่นนั้น

(1) สภาผู้แทนราษฎร ก็อยากให้ได้ผู้แทนที่จงรักภักดีต่อกษัตริย์

(2) วุฒิสภา ก็อยากให้มีข้าราชการบำนาญ หรือข้าราชการประจำเป็นสมาชิกอยู่ด้วยในจำนวนพอสมควร เพราะเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและมีประสบการณ์มาก จะได้ช่วยกันในการออกกฎหมายให้เป็นไปในทางที่จะรักษาแบบแผนขนบธรรมเนียมไว้เท่าที่จะทำได้ แม้ว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงไปก็อยากจะทำให้อย่างไรก็ตาม เปลี่ยนไม่รีบร้อนจนเกินไป

(3) คณะรัฐมนตรี ควรจะประกอบด้วยบุคคลที่เป็นสมาชิกทั้งสภาผู้แทนและวุฒิสภา หรือถ้าคนภายนอกสภาที่เก่งๆ ก็ควรมีสัทธิเป็นรัฐมนตรีได้

(4) ศาล ควรจะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย และมีความประพฤติดี ที่สุด มีอนุศลมูล (โลภะ-โทสะ-โมหะ) ค่อนข้างต่ำ

3.2 ในทางเศรษฐกิจ นั้นก็ต้องดูเรื่องปัจจัยในการผลิตเป็นสำคัญ ปัจจัยในการผลิตก็คือ ที่ดิน หรือทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนึ่ง และก็แรงงานหรือทรัพยากรคนอย่างหนึ่ง แล้วก็ทรัพยากรทุน เป็นเงินหนึ่งเป็นเครื่องจักรอีกอย่างหนึ่ง ในการจัดการการผลิตนักอนุรักษ์นิยมถือว่าการผลิตเคยเป็นมาอย่างไรก็ให้เป็นอย่างนั้นต่อไป

3.3 ในทางสังคม

(1) การแพทย์และสาธารณสุข นอกจากจะนำวิธีการแพทย์ และสาธารณสุขสมัยใหม่เข้ามาแล้ว น่าจะนิยมให้มีการศึกษา และเผยแพร่แพทย์แผนโบราณเข้ามาประกอบด้วยเท่าที่จะทำได้

(2) ในการศึกษา แม้จะนิยมให้นำวิชาการ และเทคโนโลยีเข้ามาสอนก็ควรจะเน้นเรื่องประวัติศาสตร์ และความรักชาติเป็นสำคัญเพื่อให้เกิดความรักชาติ

(3) วัฒนธรรมและศาสนา วัฒนธรรมและศาสนาของไทย จะต้องเน้นประเพณีโบราณรวมตลอดถึงการสอน และเผยแพร่พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง การสอนในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ควรจะให้นำวิชาทางโลกเข้าไปประมวลเข้าให้มีส่วนผสมควรรู้ทันกับความก้าวหน้าของโลกเปลี่ยนแปลงไป

4. ผู้เขียนมีความเห็นว่าเมื่อได้ติดตามพฤติกรรมของศาสตราจารย์บุญชนะ อธิการมาตั้งแต่ปี 2475 จนถึงปัจจุบันนี้ จะเห็นว่าศาสตราจารย์บุญชนะ มีความมั่นคงในระบอบประชาธิปไตยมาตลอด แต่อาศัยที่เป็นผู้มีความคิดก้าวหน้ามีความริเริ่มใหม่ๆ อยู่ตลอดชีวิต จึงทำให้เห็นว่าเป็นผู้ไม่อยู่นิ่งในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการสอน การทำราชการ การศึกษาวิชาการต่างๆ และเขียนหนังสือตำราต่างๆ รวมตลอดถึงเขียนประสบการณ์ และความคิดใหม่ๆ ออกเผยแพร่เป็นจำนวนหนังสือและเอกสารต่างๆ กว่า 400 ชิ้น

ถ้าจะแบ่งระยะเวลาตั้งแต่ปี 2474-2536 ก็อาจจะสรุปได้ดังต่อไปนี้

พ.ศ. 2474-2536 ปี 2474 ศาสตราจารย์บุญชนะ เป็นศิษย์ของอาจารย์หลวงประดิษฐมนูธรรม ที่โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม หลวงประดิษฐได้สอนวิชากฎหมายปกครอง เป็นครั้งแรกในประเทศไทย โดยนำเรื่องอำนาจอธิปไตยมาสอนแก่ศิษย์ ทำให้บรรดานักศึกษากฎหมายรุ่นนั้นเข้าใจถึงระบอบประชาธิปไตย และบางคนได้ร่วมกับหลวงประดิษฐเป็นผู้ก่อการยึดอำนาจในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ด้วย

ในปีต่อมา 2476 ศาสตราจารย์บุญชนะ ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนตำบลลาดน้อย เพื่อทำหน้าที่เลือกตั้งผู้แทนราษฎรจังหวัดกรุงเทพมหานคร ในระยะต่อมาศาสตราจารย์บุญชนะ ได้ลงเลือกตั้งเพื่อเป็นผู้แทนมหาสารคามครั้งหนึ่ง และที่จังหวัดร้อยเอ็ดอีกครั้งหนึ่ง แต่ไม่ได้รับเลือกตั้งศาสตราจารย์บุญชนะ บอกว่า ไม่มีเงินลงทุนมากพอจึงแพ้คนอื่น เรื่องนี้เป็นการแสดงถึงจิตใจของศาสตราจารย์บุญชนะ ว่าสนับสุนนระบอบประชาธิปไตย

ในระหว่างปี 2474-2500 ศาสตราจารย์บุญชนะ รับราชการอยู่ที่กรมศิลปากร กระทรวงการคลัง และลงชื่อเรียนปริญญาโท ทางเศรษฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วย

ในระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา ศาสตราจารย์บุญชนะ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการประสานงานระหว่างกองทัพไทยกับฝ่ายญี่ปุ่น เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมิให้ลุกลาม ทำให้สงบลงได้โดยง่าย

ในปี พ.ศ. 2501-2515 ศาสตราจารย์บุญชนะได้เป็นกรรมการวิจัย ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตั้งขึ้นให้เป็นที่ปรึกษาในระหว่างที่ยึดอำนาจ และตั้งรัฐบาลสืบต่อจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม จนถึงปี 2516 ซึ่งนายกรัฐมนตรีจอมพลถนอม ต้องออกจากตำแหน่งและเดินทางไปอยู่ต่างประเทศ (การปฏิวัตินักศึกษา) ศาสตราจารย์บุญชนะได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ เป็นเอกอัครราชทูต (การเมือง) ประจำสหรัฐอเมริกา (2510-2512) เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2512-2514)

ระหว่างระยะเวลาดังกล่าว ศาสตราจารย์บุญชนะได้ทำงานในทางการเมือง เศรษฐกิจ-สังคม ในลักษณะเป็นการรักษาประเพณีขนบธรรมเนียมของประเทศทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม สอดคล้องกับที่อธิบายไว้

ศาสตราจารย์บุญชนะ มีความเห็นว่า ของเก่าจะต้องรักษาไว้นานที่สุด แต่จะเปลี่ยนแปลงปรับปรุงของเก่านั้นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอยู่เสมอ ศาสตราจารย์บุญชนะได้เขียนบันทึกของทูตไทย ยาวกว่า 1,000 หน้าระหว่างเป็นเอกอัครราชทูต และเขียนบันทึกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจยาวกว่า 500 หน้า เพื่อแสดงถึงข้อเท็จจริง และวิธีแก้ไขปัญหาทางการ

พูด-การเมือง เศรษฐกิจ ของชาติในทานองเป็นอนุรักษนิยมมาตลอด

ในปี 2515-2536 ศาสตราจารย์บุญชนะ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิก สภานิติบัญญัติ แห่งชาติ (สนามม้า) และได้เป็นรองประธานอีกด้วย เป็นสมาชิกวุฒิสภาสสมัย ศาสตราจารย์ สังญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เป็นรองประธานวุฒิสภาสสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี (2532-2534)

แนวความคิดอนุรักษนิยมของศาสตราจารย์บุญชนะ ก็คงเป็นอยู่ตามแนวเดิม

แม้เมื่อคณะ รสช. แต่งตั้งให้เป็นประธานที่ปรึกษาระหว่างปี 2534-2535

ศาสตราจารย์บุญชนะ ก็ทำหน้าที่ที่ปรึกษา โดยยึดอนุรักษนิยมเป็นหลัก ที่เห็นด้วยกับ รสช. ก็ สนับสนุน ที่ไม่เห็นด้วยก็ค้าน

ข้อความที่กล่าวข้างต้นนี้ พอจะลงความเห็นว่าศาสตราจารย์บุญชนะ เป็นผู้ที่นิยมใน ระบบอนุรักษนิยมมากคนหนึ่ง แต่เพราะความคิดก้าวหน้าทันสมัยอยู่มาก จึงทำให้สามารถให้ความ คิดเห็นต่างๆ แก่ชนรุ่นหลังได้อยู่ตลอดมา แม้จะอายุ 83 ปี ในปี 2536 แล้ว

4. สาเหตุที่ทำให้ศาสตราจารย์บุญชนะ อัดอกร มิบทบาททางการเมือง

จากการศึกษาบทบาททางการเมืองของศาสตราจารย์บุญชนะ เริ่มจากการเป็น อาจารย์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนกระทั่งเป็นรัฐมนตรี และดำรงตำแหน่งสำคัญๆ อื่นๆ ทางการเมืองอีกมากมายในแต่ละยุคแต่ละสมัย ตามบุคลิกภาพของผู้นำประเทศในยุคนั้นๆ พบว่า สาเหตุที่ทำให้ศาสตราจารย์บุญชนะ มีบทบาททางการเมืองการปกครองของไทยมาโดยตลอด หลายยุคหลายสมัยก็เนื่องมาจาก

ประการที่ 1 ลักษณะเฉพาะตัว กล่าวคือศาสตราจารย์บุญชนะ สร้างคุณสมบัติส่วนตัว ให้เป็นที่นิยมนับถือในหมู่คนทั่วไป คือ การทำหน้าที่เป็นครูบาอาจารย์ สอนมาหลายสถาบันมีลูก ศิษย์ลูกหา มาก ประกอบกับเป็นผู้มีบุคลิกภาพดี สง่า สามารถรู้จักบุคคลได้ง่าย มีความสุภาพอ่อน น้อมถ่อมตน พูดจาอ่อนหวาน และมีความอ่อนโยน อันทำให้ผู้พบเห็นทั่วไปเกิดความนิยมชมชอบ

นอกจากนี้ ยังมีสติปัญญาและความรู้ ความสามารถประกอบกับมีประสบการณ์อันหลากหลาย กับมีการตัดสินใจที่เด็ดขาด สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี รู้จักการค่อยๆ สะสมชื่อเสียงเกียรติคุณจากคนธรรมดาๆ ที่ไม่มีใครรู้จัก ชอบการเขียนหนังสือ เผยแพร่ความรู้ต่างๆ ไปทั่วทุกวงการ มีแนวความคิดที่เป็นตัวของตัวเอง รักความก้าวหน้า ชอบศึกษาค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ จนกระทั่งจอมพลสฤษดิ์เรียกไปใช้งานของชาติ โดยที่จอมพลสฤษดิ์ไม่เคยรู้จักมาก่อน แต่เป็นเพราะบทความเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่ออกอากาศที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อเวลา 12.00 น.พอดี จอมพลสฤษดิ์ซึ่งอยู่ในห้องน้ำได้ยินเข้าก็สนใจมีคำสั่งเรียกไปรับใช้เพื่องานของประเทศชาติทันที เมื่อจอมพลสฤษดิ์ทำการสำเร็จศาสตราจารย์บุญชนะก็ได้เข้าร่วมในตำแหน่งกรรมการวิจัย ตำแหน่งรองเลขาธิการสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ และได้แสดงความรู้ความสามารถเป็นที่ประจักษ์ ได้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมวิเทศสหการคนแรกอีกด้วย ซึ่งต้องติดต่อกับต่างประเทศ ในขณะที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าวก็ได้เริ่มสร้างบุคคลากรพัฒนาบุคคลากรเป็นการใหญ่ ได้ขอทุนให้นักศึกษาไทยไปศึกษาจากต่างประเทศ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศมากมาย อันเป็นผลทำให้ศาสตราจารย์บุญชนะเป็นสัญลักษณ์ของนักวิชาการ และได้รับการสนับสนุนจากจอมพลสฤษดิ์และจอมพลถนอม เป็นอันมาก

นอกจากนี้แล้วในระหว่างดำรงตำแหน่งทางการเมืองสำคัญๆ ก็ได้มีส่วนสร้างสถาบันไปมากมาย ทำให้ชื่อเสียงกระจายไปทั่ว ทั้งหมดนี้เป็นเครื่องช่วยส่งเสริมให้ศาสตราจารย์บุญชนะมีบทบาทมากขึ้นในสายตาของผู้นำกองทัพนุคต่างๆ จึงได้รับการเชื้อเชิญให้ไปสอนในสถาบันการศึกษาของวิทยาลัยการทัพบก วิทยาลัยการทัพเรือ วิทยาลัยการทัพอากาศ รวมตลอดถึงวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) จากผู้มีอำนาจในขณะนั้นเสมอ

ประการที่ 2 การสร้างเอกลักษณ์ทางวิชาการให้เป็นที่ยอมรับของทุกวงการ โดยการเขียนเอกสารต่างๆ ทางวิชาการเกี่ยวกับรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ พุทธศาสตร์ และอื่นๆ ออกเผยแพร่ทั้งทางหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง ไปสัมภาษณ์ ปาฐกถา อภิปรายในสถาบันต่างๆ ทั้ง

ในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งศาสตราจารย์บุญชนะมีความนิยมชมชอบ ดังจะเห็นได้จากการศึกษา ศาสตราจารย์บุญชนะได้มีบทบาทในยุครัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ และจอมพลถนอมไว้มากมาย แม้กระทั่งการเดินทางไปราชการต่างประเทศ ศาสตราจารย์บุญชนะก็มักจะจัดรายการแวะไปเยี่ยมมหาวิทยาลัยต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับศาสตราจารย์ และนักวิชาการในสาขาต่างๆ

ประการที่ 3 ความคิดทางด้านพัฒนาทางเศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศกำลังพัฒนา นั้น ศาสตราจารย์บุญชนะมีความคิดว่า ควรแก้ด้วยวิธีการทางสถาบันเป็นหลัก มากกว่าการแก้ด้วยวิธีการวิเคราะห์แต่อย่างเดียว ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัวของศาสตราจารย์บุญชนะที่เด่นที่สุด

ประการที่ 4 การพัฒนาทางการศึกษา ศาสตราจารย์บุญชนะ เป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนพัฒนาการศึกษามากที่สุด ได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมากในการเจรจาขอความช่วยเหลือจากมิตรประเทศในด้านทุนการศึกษา และอบรม ดังจะเห็นได้ว่าในระยะ 2502-2510 ทุนการศึกษาและอบรมที่ไทยได้รับทั้งหมดได้เพิ่มขึ้นจากประมาณ 660 ทุน ต่อปี เป็น 1,600 ทุนต่อปี อีกทั้งประเทศผู้ให้ทุนก็ได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย โดยเฉพาะออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์

นอกจากนี้ศาสตราจารย์บุญชนะ ยังได้ไปประชุม UNESCO องค์การศึกษา และวิทยาศาสตร์ของสหประชาชาติ ที่ปารีส ประเทศฝรั่งเศส ในฐานะหัวหน้าคณะผู้แทนประเทศไทย และในฐานะรองหัวหน้าคณะผู้แทนประเทศไทยที่ประเทศญี่ปุ่น และเปอร์โตริโก อีกด้วย

จึงเห็นได้ว่า ถึงแม้ศาสตราจารย์บุญชนะได้มีบทบาททางการเมืองมาเป็นเวลานานก็ตาม แต่ศาสตราจารย์บุญชนะก็ยังคงรักษารูปแบบโดยเป็นนักวิชาการตลอดมา ผู้มีอำนาจปกครองแผ่นดินในยุคต่างๆ จึงมีความเชื่อถือเป็นพิเศษ

กล่าวโดยสรุปจากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ จะเห็นได้ว่าศาสตราจารย์บุญชนะมีบทบาทและผลงานที่น่าสนใจหลายประการ มีผลงานทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศให้เห็นได้ชัดเจนก็คือ ผลงานในประเทศส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีส่วนช่วยจอมพลสฤษดิ์ ธานะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร ในการสร้างสถาบันต่างๆ ในระหว่างปี พ.ศ. 2500-พ.ศ. 2514 อาทิเช่น สภาพัฒนา

การเศรษฐกิจแห่งชาติ สภาการศึกษาแห่งชาติ สภาวิจัยแห่งชาติ กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ กรมวิเทศสหการ, กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการส่งออก สำนักงานตรวจสอบภาษีอากร สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่-ขอนแก่น-สงขลา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ฯลฯ

และผลงานในด้านการต่างประเทศ จะปรากฏให้เห็นว่าประสบความสำเร็จไม่น้อย เช่น ผลงานที่สำคัญของการเจรจาขอคืนเงินเยนพิเศษจากญี่ปุ่น ทำให้ประเทศไทยสามารถได้รับเงินคืนจากประเทศญี่ปุ่น 570 ล้านบาทเศษ และอีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่อง "โครงการเงินกู้แคนาดา" คือ กู้ 1 ล้านเหรียญแคนาดา โดยไม่เสียดอกเบี้ยเลย และมีระยะเวลาผ่อนส่งถึง 40 ปี

การที่ได้มีโอกาสเข้าไปรับใช้ชาติบ้านเมืองในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญในช่วงนั้น ผู้นำในยุคนั้นต้องการนักวิชาการที่เป็นคนชื่อจริงใจ และเป็นที่น่าไว้วางใจในคณะรัฐบาลได้ ก็เป็นเครื่องยืนยันได้ว่าศาสตราจารย์บุญชนะนั้น เป็นนักวิชาการคนหนึ่งในทางการเมืองไทย ที่มีความอิสระในทางความคิดเห็น มุ่งถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศเป็นที่สุด

ภายใต้หลักการดังกล่าวที่ศาสตราจารย์บุญชนะยึดถือ แสดงให้เห็นถึงแนวทางการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประชาชนที่จะนำไปสู่ความร่มเย็นเป็นปกติสุขนั้น นักวิชาการและนักปฏิบัติต้องประสานงานกัน ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงมีพระราชดำรัสถึงเรื่องเกี่ยวข้องกับการใช้หลักวิชาการ และประสบการณ์จากการปฏิบัติจริงว่า "การพัฒนาจะต้องอาศัยทั้งหลักวิชาและหลักปฏิบัติควบคู่กัน" ผู้เขียนขออัญเชิญพระราชดำรัส เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2531 มาบันทึกไว้ดังต่อไปนี้

"งานพัฒนาบ้านเมืองนั้น ต้องอาศัยบุคคลสองประเภท คือนักวิชาการกับนักปฏิบัติ นักวิชาการเป็นผู้วางโครงการ เป็นผู้นำ เป็นผู้ชี้ทาง เป็นที่ปรึกษาของผู้ปฏิบัติ ส่วนผู้ปฏิบัตินั้นเป็นผู้ลงมือลงแรงกระทำงาน งานจะได้ผลหรือไม่เพียงไรขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่ายนี้ ถ้ามีความเข้าใจและร่วมงานกัน ก็ไม่มีอุปสรรค ได้ผลงานเต็มเม็ดเต็มหน่วย แต่ถ้าหากไม่เข้าใจ ก็เกิดอุปสรรคล่าช้า ซึ่งมักปรากฏอยู่เสมอ และจำเป็นต้องแก้ไข"

บทวิเคราะห์เชิงวิภาษศาสตร์

1. มองในแง่การเรียนรู้ทางการเมือง

จากกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองของศาสตราจารย์บุญชนะ อັถถากกร สรุปได้ดังนี้ ศาสตราจารย์บุญชนะถือกำเนิดในตระกูลพ่อค้า ซึ่งเป็นครอบครัวใหญ่ แต่ในระยะแรกท่านน่าจะได้รับการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้จากบรรพบุรุษทางฝ่ายมารดา ซึ่งเป็นเจ้าเมืองมากกว่าฝ่ายบิดาซึ่งเป็นพ่อค้า สำนึกและการตระหนักรู้ถึงแบบอย่างที่ดีดังกล่าว น่าจะเสริมสร้างให้ศาสตราจารย์บุญชนะมีบุคลิกและทัศนคติในการแสวงหาความรู้มากยิ่งขึ้น และมุ่งเน้นหรือใฝ่ฝันจะเอาดีทางรับราชการตามบรรพบุรุษฝ่ายมารดา มีความนิยมในอนาคต และการยอมรับในฐานะชาติกำเนิดของบุคคลเป็นเกณฑ์ตัดสินบทบาท และลำดับความสำคัญของบุคคลโดยมีศาสนาพุทธเป็นแกนนำในการดำเนินชีวิต

การเรียนรู้ต่อมาคือ การตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เมื่อครั้งเข้าเรียนกฎหมาย โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีหลวงประดิษฐมนูธรรม (ดร.ปรีดี พนมยงค์) เป็นผู้สอนกฎหมายปกครองในขณะนั้น จึงได้รับการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยที่จะใช้เป็นแนวความคิด

ประสบการณ์การลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนตำบล ที่ศาสตราจารย์บุญชนะ อັถถากกร ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนตำบลลาดน้อย อำเภอสามพันหวง จังหวัดพระนคร ในปี 2476 ได้ไปฟังการอภิปรายของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร จังหวัดพระนครทุกครั้ง นอกจากนี้ก็ยังมีพี่ชายเป็นผู้แทนราษฎรอีก 2 คน คือ นายทองม้วน อັถถากกร อดีตผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม รุ่นแรกๆ และนายบุญช่วย อັถถากกร อดีตผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคามหลายสมัย ซึ่งเป็นเลขาธิการนายกรัฐมนตรีในสมัยรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์อีกด้วย

จะเห็นได้ว่าศาสตราจารย์บุญชนะ อັถถากกร นั้น อยู่ในบรรยากาศของการเมืองทั้งนั้น ความคิดทางการเมืองก็หล่อหลอมอยู่เรื่อย ไปเรียนเมืองนอกก็สนใจรัฐประศาสนศาสตร์ วิชาที่เรียนก็เป็นเรื่องเศรษฐกิจ รัฐศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ด้วย เมื่อจบมาแล้วก็กลับมาเป็น

อาจารย์สอนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ต่อเนื่องกันมาเป็นไปตามที่กล่าวมาข้างต้น
 ฉะนั้น จึงพอสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง เริ่มต้นได้จากพ่อแม่ ปู่ย่า
 ตายาย ได้จากพี่ ได้จากอาจารย์ จากงาน จากประสบการณ์ที่ทำ ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทน
 ตำบล และยังมาลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรอีก 2 ครั้ง "เรียนไป-รู้ไป-ทำไป"
 กระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองของศาสตราจารย์บุญชนะเป็นอย่างนี้

เมื่อศาสตราจารย์บุญชนะ ได้รับการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองจาก
 สภาพแวดล้อมดังที่กล่าวแล้ว ศาสตราจารย์บุญชนะก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยตนเอง
 อย่างจริงจังในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีปี พ.ศ. 2501 ซึ่งในระหว่างนั้น
 ศาสตราจารย์บุญชนะ ก็ยังคงได้รับการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกับบุคคล
 สำคัญๆ ของประเทศอีกด้วย

นอกจากนี้อาจตีความหมายได้ว่า ศาสตราจารย์บุญชนะ ยึดถาวร เป็นนักวิชาการใน
 การเมืองไทย ทั้งประเภทนักบริหารบ้านเมืองผู้รู้สักราชการ (bureaucratic elite)
 ประเภทนักปฏิบัตินิยม (pragmatic elite) ผู้มีความสามารถในการปรับตัวให้เหมาะสมกับ
 สถานการณ์ มีบุคลิกภาพและความสามารถในตัวเองที่โน้มถ่วงจิตใจให้คนเลื่อมใสด้วยลักษณะ
 ความเป็นนักวิชาการ

จากการเรียนรู้ในทางการเมืองของศาสตราจารย์ บุญชนะ ยึดถาวร ทำให้
 ศาสตราจารย์บุญชนะ มองเห็นว่าการมีบทบาทในทางการเมืองเป็นความจำเป็นหากต้องการ
 ความสำเร็จ หรือหากต้องการให้ความคิด ความเห็นของตนมีผลในทางปฏิบัติได้นั้นน่าจะเป็นเหตุ
 ผลหนึ่งที่ทำให้ศาสตราจารย์บุญชนะสนใจการเมืองมาตลอด

2. การสร้างฐานทางการเมือง

ศาสตราจารย์ บุญชนะ ยึดถาวร เสนอความคิดเห็นผ่านสื่อมวลชน การเป็นครู-
 อาจารย์ อันเป็นอาชีพที่มีเกียรติ การอยู่ในหลายหน่วยงานทำให้เป็นที่รู้จักกว้างขวาง และมีผู้

สนับสนุนมากพอ

จากการศึกษาพบว่า บทบาทของศาสตราจารย์ บุญชนะ ฮัตถการ นั้น มี 2 สถานะที่ครอบคลุมกันอยู่ นั่นก็คือ ในฐานะความเป็นนักวิชาการ (ข้าราชการประจำ) และในฐานะความเป็นนักการเมือง ความคิดเห็นของศาสตราจารย์บุญชนะได้รับการเสนอผ่านสื่อ 3 ประเภท คือ หนังสือพิมพ์ วิทยุ-โทรทัศน์ และองค์กรหรือสถาบันต่างๆ (ปาฐกถา อภิปราย สัมมนา)

ตามลักษณะนิสัยของศาสตราจารย์ บุญชนะ ฮัตถการ ซึ่งเป็นคนไม่อยู่นิ่ง ชอบศึกษาค้นคว้าวิชาการ ชอบคิด ชอบเขียน และชอบพูดอยู่เสมอเกี่ยวกับเรื่องการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นเหตุอันหนึ่งที่ทำให้เกิดข้อคิด ข้อเขียนต่างๆ ที่ได้เผยแพร่สู่สาธารณะแล้วก็มีผู้สนใจนำไปใช้ในการพิจารณาทางการเมืองอยู่บ่อยๆ ส่วนผู้ไม่เห็นด้วยก็มีการวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอ แม้กระทั่งในปัจจุบันนี้ ศาสตราจารย์บุญชนะก็ยังเผยแพร่ความคิดเห็นทางวิชาการผ่านสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์สยามรัฐ หนังสือพิมพ์มติชน และอื่นๆ อยู่ตลอดมา แต่ในช่วงระยะหลังนี้จะเน้นหนักไปในเรื่องการเมืองในปัจจุบันเป็นส่วนใหญ่ ทำให้มีคนรู้จักมากพอสมควร

ส่วนการเป็นครู-อาจารย์ นั้น ก็ช่วยเสริมสร้างให้มีลูกศิษย์ลูกหาเพิ่มขึ้น ทั้งที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตลอดจนวิทยาลัยเหล่าทัพต่างๆ และวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรชื่อเสียงเกียรติคุณเหล่านี้ ทำให้ศาสตราจารย์บุญชนะ เป็นที่รู้จักมากขึ้นตามลำดับ

ประสบการณ์ในการทำงานอยู่ในหลายหน่วยงานก็เป็นเหตุหนึ่ง ที่ทำให้ศาสตราจารย์บุญชนะ เป็นที่รู้จักกว้างขวางและมีผู้สนับสนุนมากพอ หน่วยงานที่สร้างชื่อเสียงและทำให้ศาสตราจารย์บุญชนะมีบทบาทสูงก็คือ กรมวิเทศสหการ ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการรับและการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการระหว่างประเทศ บทบาทของศาสตราจารย์บุญชนะ ฮัตถการ ในตำแหน่งนี้ส่งเสริมให้ศาสตราจารย์บุญชนะมีชื่อเสียงและมีประสบการณ์ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น

สิ่งต่างๆ เหล่านี้ดำเนินและปฏิบัติไปในฐานะนักวิชาการ (ข้าราชการประจำ) คนหนึ่งที่มุ่งทำงานเพื่อการพัฒนาประเทศทางเศรษฐกิจ ให้เป็นสมัยใหม่ตามนโยบายของรัฐบาลในสมัยนั้น ที่เน้นเรื่องการพัฒนาประเทศเป็นหลัก ศาสตราจารย์บุญชนะซึ่งมีแนวคิดและความรู้สอดคล้องกับผู้นำรัฐบาลสมัยนั้น จึงทำให้ศาสตราจารย์บุญชนะมีโอกาสได้ทำงานหลากหลายในช่วงเวลาดังกล่าว

เห็นจะต้องถือว่าศาสตราจารย์บุญชนะเองมีความทะเยอทะยาน หรือใฝ่ฝันทางการเมืองอยู่เช่นกัน เมื่อมีโอกาสก็ไม่พลาดที่จะทดลอง และแม้ประสบความสำเร็จเล็กน้อยก็ทดลองต่อไปอีก สมาชิกคนอื่นๆ ในตระกูลก็เล่นการเมือง ข้อนี้น่าจะมีผลส่งกระทบต่อกันในสมัยหนึ่งการเป็นนักการเมือง โดยการแต่งตั้งยังเป็นที่ยอมรับกันภายในระบบการเมืองและสังคมไทย เพราะคนทั่วไปยังไม่ไว้ใจนักการเมืองอาชีพ มาในสมัยหลังปี พ.ศ. 2531 เป็นอย่างช้า ความรู้สึกกลับตรงข้าม ข้าราชการประจำจะต้องไม่เล่นการเมือง นักวิชาการก็เช่นกัน แม้ความศรัทธาในนักการเมืองอาชีพจะยังไม่สูงพอ แต่ทรศนะทั่วไปเห็นว่าน่าจะให้ออกสแกนการเมืองอาชีพ แล้วจึงค่อยหาวิธีการแก้ไขเอา ดังนั้นการเข้ามามีบทบาททางการเมือง ไม่ว่าจะในรูปแบบใดโดยผ่านการแต่งตั้งจากผู้ใดก็ตามแบบรวบรัด จึงไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมอีกต่อไป

ศาสตราจารย์บุญชนะมีบทบาททางการเมือง ที่ผ่านการแต่งตั้งมาเป็นระยะเวลายาวนานคือ ตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (2501) จนสมัย รสช. (2535) รวมเป็นระยะเวลา 34 ปี หรือกว่าสี่ทศวรรษ ในช่วงระยะเวลาที่นานไม่น้อยนี้ การเมืองของไทยแปรเปลี่ยนไปในเชิงคุณภาพมาก การยึดอำนาจได้รับการต่อต้านมากขึ้นฉับไฉน การรับตำแหน่งทางการเมือง โดยการแต่งตั้งย่อมได้รับการต่อต้านมากขึ้นฉับไฉนด้วย จึงเท่ากับว่าแม้เงื่อนไขในการรับตำแหน่งทางการเมืองของศาสตราจารย์บุญชนะจะไม่เปลี่ยนแปลง แต่สภาพแวดล้อมของเงื่อนไขนั้นเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ปัญหาจึงเกิดกับศาสตราจารย์บุญชนะในการรับบทบาททางการเมืองในระยะหลัง

3. ศาสตราจารย์บุญชนะ ฮัตถการ กับทหารในการเมืองไทย

จากการศึกษาอย่างไม่ปรากฏหลักฐานว่า ศาสตราจารย์บุญชนะ ฮัตถการ มีความสนใจองค์การทหารแต่ประการใด อีกทั้งไม่พบว่า ศาสตราจารย์บุญชนะ ฮัตถการ มีแนวความคิดนิยมชมชอบระบบทหารหรือเกลียดทหารแต่อย่างใด การที่ศาสตราจารย์บุญชนะมีโอกาสเข้าไปทำงานในทางการเมืองในสมัยที่ทหารมีอำนาจรัฐาธิปัตย์นั้น เพราะเป็นคำสั่งของผู้มีอำนาจทางการเมืองสั่งให้เข้าไปร่วมทำงานทั้งสิ้น มิใช่เข้าไปโดยตั้งใจ อาทิเช่น ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติที่ยึดอำนาจจากรัฐบาลก่อนๆ นั้น ตามหลักฐานที่ปรากฏพบว่า ศาสตราจารย์บุญชนะ ไม่ได้วิ่งเต้นเข้าไปทำงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนั้น แต่ได้รับแต่งตั้งเป็นทางราชการในขณะที่เป็นข้าราชการประจำ เป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งบรรยากาศในช่วงนั้นการเมืองกับข้าราชการประจำไม่ได้แยกออกจากกันปะปนกันไปหมด ต่อมาก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรองเลขาธิการสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ แล้วมาเป็นอธิบดีกรมวิเทศสหการ และในช่วงสุดท้ายสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ ต่อมาสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร ศาสตราจารย์บุญชนะก็ยังได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติต่อไปอีกจนถึงปี 2510 ก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศสหรัฐอเมริกา แล้วกลับมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ พอมาถึงสมัย รสช. ศาสตราจารย์บุญชนะก็ยังได้รับการแต่งตั้งจากคณะ รสช. ให้เป็นประธานคณะที่ปรึกษา รสช. อีก ซึ่งเป็นการที่ศาสตราจารย์บุญชนะไม่รู้ตัวมาก่อน ดังที่กล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นการได้รับโอกาสจากผู้มีอำนาจรัฐาธิปัตย์ในสมัยนั้นๆ มากกว่า

การที่บุคคลเข้าไปมีบทบาทในสังคม ไม่ว่าจะผ่านทางด้านวิชาการ ราชการระดับสูง นักการเมืองและนักการทูต ย่อมหนีไม่พ้นจากการวิพากษ์วิจารณ์จะโดยตรง หรือ โดยอ้อม และในความเป็นจริงแล้วยิ่งบุคคลมีบทบาทเด่นมากเท่าใด ก็มักจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มากเป็นเงาตามตัวด้วย การวิจารณ์นั้นย่อมมีทั้งจุดประสงค์ดีและร้าย จะต้องถือว่าสิ่งนี้เป็นปกติวิสัย การที่

ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ต่างหากที่กลับจะเป็นเรื่องผิดปกติไป

การที่ศาสตราจารย์บุญชนะ ได้รับการศึกษาระดับสูง มีความสามารถ มีตำแหน่ง
 การงานที่ดี และรู้จักคิดอ่าน ย่อมเป็นเชื้อเพลิงที่ดีในการผลักดันให้ศาสตราจารย์บุญชนะ แสดง
 บทบาทในสังคมไทยในด้านต่างๆ ที่ตัวเองคิดว่าสามารถทำได้ด้วยมีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง
 และเหตุการณ์ก็แสดงให้เห็นชัดเจนว่าเป็นจริงเช่นนั้น ผลที่ตามมาก็คือว่า ผู้ที่มองอีกด้านหนึ่งจะ
 มองว่าศาสตราจารย์บุญชนะแสวงหาชื่อเสียง ตำแหน่งหน้าที่ ใกล้ชิดกับผู้มีอำนาจที่ได้อำนาจทาง
 การเมืองมาด้วยวิธีรวบรัด การต่อต้านผู้รวบอำนาจทางการเมืองตั้งแต่ปี พ.ศ.2516 มาแล้ว
 กลายเป็นสิ่งที่ยอมรับกันกว้างขวางและลึก ยิ่งคนมองว่าการคิดอ่านด้วยวิธีการต่างๆ เป็นการ
 ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางด้านการเมือง ทำให้เศรษฐกิจของประเทศเสียหาย สร้างภาพลบให้
 กับสังคมไทย การต่อต้านบุคคลผู้ยึดอำนาจก็จะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง และเอาจริงเอาจังนั้น
 เรื่อยมา ตลอดจนได้รับความสนับสนุนทั้งในสังคมภายใน และจากวงการระหว่างประเทศทั้ง
 ระดับเอกชน องค์กร และรัฐบาล จึงจำเป็นอยู่เองที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าในรูปใดกับคณะบุคคล
 เช่นนั้น ย่อมได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้นตามไปด้วย การที่ศาสตราจารย์บุญชนะตกเป็นเป้า
 ของการโจมตีจึงเป็นปรากฏการณ์ที่ธรรมดา

การที่นักวิชาการ โดยเฉพาะที่เป็นข้าราชการประจำเข้าไปมีบทบาททางการเมือง
 เมือง และหากมีบทบาทอยู่นานพอ ย่อมเท่ากับทำตัวเองให้เป็นเป้าของการเพ่งเล็งจากบุคคลทั่ว
 ไป โดยเฉพาะในระยะหลังๆ นักวิชาการของไทยจะได้รับการเพ่งเล็งในกรณีเช่นนี้เป็นพิเศษ
 นักวิชาการอาจจะเชื่อโดยสุจริตใจว่าตนเองพยายามใช้ความรู้ความสามารถให้เกิดประโยชน์
 แก่บ้านเมือง แต่ในด้านกลับก็มีผู้มองว่าเป็นการหาประโยชน์ใส่ตัว หรืออย่างตีกีฬาประโยชน์
 ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะภาวะการเป็นนักวิชาการมิได้เป็นเกราะคุ้มกันได้อีกต่อไป ผู้
 วิจารณ์ไม่ได้ถือเอาความสุจริตใจเป็นพื้นฐานของการตัดสิน หากมองจากพฤติกรรมภายในบริบท
 ของสภาพการเมืองเป็นพื้นฐานในการแสดงข้อคิดเห็น นักวิชาการจำเป็นต้องรับสภาพเช่นนี้ หรือ
 ไม่ต้องไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับนักการเมืองเป็นการส่วนตัว